

До 175-річчя
Національного
педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Педагогіка
-
Історія

Випуск **LXXXI**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Наукові записки

*Серія
педагогічні та історичні науки*

Випуск LXXXI

(81)

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2013

**Економова О.
Київського міського педагогічного університету
імені Б. Грінченка**

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДУ ТВОРЧОГО СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

*Можливо, цільовите взаєморозуміння учителя і учня –
одна з найважливіших умов плідного педагогічного процесу.
Г. Нейгауз*

В статті розглядається специфіка комунікативної діяльності педагога; показані різні форми роботи з розвитку техніки спілкування зі студентами та запропоновані вправи для розвитку комунікативних вмінь.

Ключові слова: комунікативна діяльність, форми спілкування, техніка спілкування.

Сучасний розвиток суспільства, оновлення усіх сфер його соціального та духовного життя потребують від вищої школи якісно нового рівня підготовки спеціалістів.

Прагнучи якомога краще підготувати майбутніх фахівців до наступної діяльності, педагоги все частіше звертаються до інтерактивних (взаємодіючих) методик навчання, які допомагають розвитку контактів когнітивного та комунікативного характеру і надають процесу засвоєння студентами знань не лише змістового, але й цікавого та творчого характеру.

Практика свідчить, що оволодіваючи навичками інтерактивного навчання, студенти поступово переносять їх в свою практичну діяльність, навчають дітей вмінню самостійно здобувати знання, робити вибір на користь активної діяльнісної позиції в їх опануванні.

Викладачі фортепіано використовують в навчальному процесі певні інтерактивні прийоми:

- обговорення зі студентом плану вивчення музичного матеріалу на занятті, врахування його думки;
- самостійний аналіз студентом власного виконання;
- прийом ретроспективного огляду окремих творів;
- дискусія викладач-студент ;

- висування прогностичних припущень на основі отриманої інформації;
- в кінці заняття – творче завдання студенту;
- прийом самооцінки роботи студента на занятті тощо.

В процесі взаємодії між викладачем та студентом відбувається реалізація ряду функцій спілкування:

контактної – встановлення контакту як стану взаємодії готовності до прийому та передачі інформації та підтримання взаємозв'язку під час взаємодії;

інформаційної – обмін повідомленнями (інформацією, думками, замислами, рішеннями), подання запиту на інформацію чи відповіді на отриманий запит;

спонукальної – стимулювання студента до спілкування, спрямування його активності на виконання певних дій;

координаційної – взаємне орієнтування і узгодження дій для організації спільної діяльності;

розуміння – адекватне сприйняття і тлумачення змісту повідомлення, а також взаєморозуміння один одного (намірів, переживань, стану);

амотивної – цілеспрямоване збудження необхідних емоційних переживань.

Від того, як буде організоване і в якому руслі розвиватиметься спілкування (або когнітивна та комунікативна взаємодія) з педагогом значною мірою залежить успіх всього навчально-виховного процесу. Стиль "спільна творчість" найбільш продуктивний не лише своїм кінцевим результатом, а й виховною стороною, якщо він властивий педагогові. Діяльнісно-діалогова схема цього спілкування ставить партнерів (студент-викладач) в паритетне становище, коли накреслена спільна мета і спільними зусиллями віднаходяться рішення.

Про виникнення контакту між викладачем та студентом можна говорити в тому випадку, якщо спостерігається виникнення в ході зайнятості:

співроздумів – ситуації, коли студент не пасивно сприймає інформацію викладача, а розмірковує разом з ним;

співпереживання – емоційного відгуку на те, що відбувається в класі, коли викладач зміг зацікавити студента змістом матеріалу;

співпраці, що є результатом співроздумів і емоційного відгуку: студент погоджується чи заперечує, ставить питання, доповнює, наводить нові аргументи.

Музичне спілкування – це складний, динамічний процес, який відбувається за системою взаємодії "педагог-студент". В цій системі студент не пасивний "чоглинач" інформації, яка йде від педагога, а активний її перетворювач. Ефективним прийомом змістового наповнення взаємодії є прийом переадресування поставленого питання студенту, наприклад: "Якщо Ви поставили запитання про інтерпретацію даного музичного твору, то очевидно маєте власні міркування з даного приводу. Моя ж думка з цього приводу така....." "А ваша яка?". Сам музичний твір виступає в ролі комуніката, повідомлення, а педагог і студент прагнуть, по-перше, передбачити певний рівень самостійного розуміння даного твору студентом, по-друге, розуміння завдань, поставлених педагогом перед студентом, по-третє, "зближення" точок зору педагога і студента при визначенні та реалізації музично-художнього образу твору. Творчо взаємодіючи зі студентом, педагог направляє всі свої зусилля на використання засобів впливу, розуміння всіх тонкощів психологічної взаємодії з студентом. В ході такої взаємодії розширюється інформаційне поле поданої викладачем інформації і поглиблюється поле сприйнятої студентом інформації. Навчальний матеріал стає більш доступним за рахунок його осмислення, пропущення крізь призму особистого сприйняття студента. Викладач має можливості для реалізації навчально-комунікативних завдань: власним прикладом, короткими вказівками чи за допомогою невербальних способів спілкування (міміка, жест) навчати студента вмінню уважно вислуховувати думку викладача, обґрунтовувати виконання музичного твору, самостійно сформулювати домашнє завдання.

Викладачі спеціального фортепіано прагнуть не тільки чітко викласти студентам художню мету твору, пояснити, що саме необхідно зробити для її досягнення, але й уміти показати, як цього слід домагатися. При цьому викладачі повністю виключають будь-які заходи насильницького впливу на індивідуальність студента. В певних ситуаціях їм вистачає сміливості тактовно відмовитися від свого "бачення і відчуження" твору, зрозуміти і прийняти точку зору студента, якщо вона художньо обґрунтована: "І лічво ви граєте цей твір, зовсім інакше, ніж я його собі уявляю, але цілком переконливо. Давайте "доопрацьовувати" його у вашому плані".

Основними формами музично-педагогічного спілкування слід вважати дві – вербальну (словесне пояснення) і предметну (показ). Ці форми ні в якій мірі не протиставляються одна одній, а швидше – доповнюють одна одну, оскільки на занятті завжди відбувається взаємопроникнення форм

роботи. І в середині кожної з них розрізняється різноманітність, а нерідко - перехрещування функцій, які вони виконують.

Словесні пояснення можуть мати характер прямого (якщо педагог вказує, що слід робити) і непрямого (якщо педагог "розставляє" лише орієнтири) впливу. Викладачі предметної комісії часто вдаються до методу непрямого впливу, вважаючи його більш творчим. При цьому вони користуються формою бесіди, обговорення. Викладачі обрали метод непрямих настанов шляхом навідних порівнянь і лише у небагатьох випадках торкаються музичних питань у точному значенні цього слова. Таким шляхом вони прагнуть пробудити у студентів конкретно-музичне почуття як паралель до його узагальнень і тим самим зберегти музичну індивідуальність.

Показ був і залишається основним методом музичної педагогіки і найважливішим засобом впливу. Залежно від певних обставин заняття, ситуацій спілкування, що складаються, показ набуває різних форм. Можливі, наприклад, показ-обговорення, показ-прослуховування, показ-копіювання, показ форм роботи, показ рухів, показ різноманітних виконавських моментів тощо. Особливе місце в процесі роботи над музичним твором займає показ-прослуховування. За його допомогою педагог впливає на слухові уявлення студента, формує його емоційно-естетичний досвід. Якість показу має бути найдосконалішою. Головне – щоб зразок відповідав психо-фізичній природі студента. А це можливо лише тоді, коли педагог уміє працювати в концепції студента. У протилежному випадку найдосконаліший показ може стати малоефективним, "поганим" з точки зору його впливу на студента. Кількісний бік показу залежить від ситуацій та індивідуальних особливостей студента. Отже, показ педагога має бути свого роду зразком для наслідування, а не для копіювання. ✕

У прискоренні процесу розвитку спілкування студента з педагогом як складового інтерактивних методик навчання необхідно опрацювання завдання з "жорстким орієнтуванням", які дають можливість формувати комунікативні уміння і навички. І лише тоді, коли ці уміння і навички будуть сформовані, поступово відмовляються від орієнтовних схем.

При плануванні та організації процесу спілкування рекомендується особливу увагу приділяти попередньому орієнтуванню. Його складовими можуть бути вправи на розвиток різноманітних комунікативних умінь; вивчення і використання на практиці в школі схеми організації спілкування на уроці.

Далі подаються зразки вправ-завдань:

№1

Відвідайте з одним із студентів урок музики в загальноосвітній школі. Незалежно один від одного охарактеризуйте поведінку педагога, а потім оцініть кожен пункт схеми за 5-бальною системою:

- а) доброзичливий, тримається бадьоро – недоброзичливий;
- б) стимулює ініціативу учня, схвалює його дії – авторитарний, тримає учня під жорстким контролем, постійно осмикує його;
- в) широко захоплений музикою, працює з повною самовіддачею – байдужий, працює формально;
- г) не боїться висловлювати свої почуття під впливом музики, критично оцінює свої дії – піклується лише про престиж, носить “маску”;
- д) динамічний і гнучкий у спілкуванні, легко схоплює і розв’язує проблеми, що виникають – не гнучкий, відчуває труднощі у ситуаціях спілкування, які виникають несподівано;
- е) ввічливий і привітний з учнем, поважає його гідність – спілкується лише “згори вниз”;
- є) працює в концепції учня, підтримує його – не може працювати в концепції учня, не уважний до пошуків учня;
- ж) керує спілкуванням і з приводу музики, і через музику – пасивний у спілкуванні, пускає спілкування “на самоплив”.

Одержані бальні оцінки порівняти і у разі розбіжностей оцінок обговорити їх. Важливо уміти аргументувати свою оцінку (що привело до цієї думки).

№2

1. Відвідайте клас досвідченого педагога-музиканта і спостерігайте, як змінюється його поведінка при спілкуванні з різними учнями, як часто протягом уроку він “відхиляється” від теми уроку, в яких випадках це виникає.

2. Прослухайте в запису уроки видатного музиканта-педагога Г. Нейгауза, зверніть увагу на його манеру спілкування, образність словесних пояснень.

3. Відвідайте урок досвідченого педагога і охарактеризуйте такі моменти:

- а) чи схвалює, захоплює дії учня;
- б) часто висловлює невдоволення на адресу учня з приводу виконання його музичного твору;
- в) чи звертається із запитаннями до учня;
- г) скільки було віддано наказів та прямих вказівок учню: “Зроби так, як я”, “Я хочу...”, “Повтори, як я зіграв”;
- д) чи ставив запитання учню?

Примітка; аналіз проводиться так само, як і у вправі №1.

Освоєння окремих комунікативних умінь – це один з етапів на шляху розвитку техніки музично-педагогічного спілкування. Адже під технікою спілкування ми розуміємо сукупність різноманітних прийомів, способів спілкування і практичне оволодіння ними. Тому головною умовою розвитку музично-педагогічної техніки спілкування є цілеспрямована практична діяльність музиканта-педагога. У всіх випадках педагог спочатку визначає мету спілкування, а потім здійснює вибір засобу впливу. Кожний засіб впливу він співвідносить з індивідуальними особливостями студента. Разом з ним оцінює проміжні результати, аналізує їх, вносить зміни у свої дії і приймає рішення. В процесі такого взаємовпливу цикли впливу повторюються і зрештою приводять (якщо спілкування повноцінне) до реалізації поставлених цілей і завдань. Таким чином, у процесі спілкування мислення педагога спрямоване, по-перше, на особистість студента, по-друге, на музичний твір, по-третє, на організацію взаємодії з студентом. †

Нижче наводиться зразок схеми організації процесу спілкування на занятті:

I. **Вступна бесіда** з студентом, напрям та тема якої визначаються результатами попереднього етапу (підготовка до заняття).

II. Робота над музичним твором.

1. Прослуховування твору у виконанні студента:

- вибір місця прослуховування (поряд з студентом, за іншим інструментом, окрема "точка" – поза полем зору студента).

2. Спільне обговорення гри студента:

- ознайомлення з думкою студента про свою гру;
- висловлення думки про гру студента:
- з'ясування місць збіжності думок;
- заохочення позитивних сторін гри студента (особистісне ставлення до виконуваної музики, самостійність у розв'язанні художніх завдань, сумлінне виконання завдань, поставлених педагогом, окремі сторони виконання і т. ін.);
- виявлення негативних сторін гри та обговорення причин невдач (нерозуміння художньо-змістової сторони твору, нерозуміння завдань, поставлених педагогом, недостатня домашня підготовка, недостатній рівень професійної підготовки);
- показ-прослуховування (як повинно звучати), показ-копіювання (як

ЭКОНОМОВА О. Применение интерактивного метода творческого общения в процессе подготовки педагогов-музыкантов.

В статье рассматривается специфика коммуникативной деятельности педагога, показаны различные формы работы по развитию техники общения со студентами, предложены упражнения на развитие коммуникативных умений.

Ключевые слова: коммуникативная деятельность, формы общения, техника общения.

ECONOMOVA O. Application interactive method of creative intercourse in the process of preparation of teachers-musicians.

The specific of communicative activity of teacher is examined in the article, the different forms of work on development of technique of socializing are shown with students, offered exercise on development of communicative abilities.

Keywords: communicative activity, forms of intercourse, technique of intercourse.

Екопмова О.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДУ ТВОРЧОГО
СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ94

Квас О. В.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДИТИНСТВА
В СТАРОДАВНІ ЧАСИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА..... 101

Киричук А. С.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ
ДО НАВЧАННЯ ЗА МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЮ
ПЕДАГОГІЧНОЮ ТЕХНОЛОГІЄЮ 108

Козлова Т. В.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ ШЛЯХІВ ВТІЛЕННЯ
МОТИВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ 114

Козловський Ю. М.

ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ 123

Колодійчук Л. С.

ПРОЕКТУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ 130

Мартіросян О. І.

РОЗВИТОК ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ НА УКРАЇНІ В 1930–1940-РР ХХ СТ. 136

Муляр Н. М.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
РОДИНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)..... 143

Описьків Г. Г.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ РУХОВИХ ДІЙ
МУЗИКАНТАМИ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТАМИ..... 151

Новаченко Т. В.

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА В СУЧАСНИХ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ..... 156

Ножовнік О. М.

ПРОФЕСІЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ-ЕКОНОМІСТІВ У РОЗРІЗІ ФОРМУВАННЯ ЇХ ГОТОВНОСТІ
ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 163